

AMRA MULOVIĆ
Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu

SINTAKSIČKI STATUS NEPOTPUNIH GLAGOLA U STANDARDNOM ARAPSKOM JEZIKU

Sažetak

Ovaj rad se bavi opisom i analizom sintaksičkih i semantičkih obilježja nepotpunih glagola u arapskom jeziku, njihovom klasifikacijom i njihovim sintaksičkim statusom unutar složenog predikata. Ovi glagoli predstavljaju izuzetno heterogenu skupinu glagola u okviru koje se pojedine grupe glagola povezuju prema semantičkim obilježjima i sintaksičkoj upotrebi. U radu se nepotpuni ili pomoćni glagoli analiziraju iz perspektive frazne strukture rečenice. Polazi se od hipoteze da su nepotpuni glagoli u arapskom jeziku dijelom gramatikalizirani, da su prošli prvu fazu gramatikalizacije, desemantizaciju, u kojoj se njihovo osnovno leksičko značenje reduciralo ili potpuno izgubilo u korist gramatičkih značenja kojima proširuju značenje samoznačnog dijela predikata informacijama o vremenu, aspektu i modalnosti. U okviru složenog predikata javljaju se u sintaksičkoj funkciji specifikatora kao zavisni članovi.

Ključne riječi: Nepotpuni glagoli, složeni predikat, gramatikalizacija, specifikator

Uvod

Arapske gramatike, kako klasične tako i savremene, uglavnom se bave opisom gramatičkih kategorija i funkcijama. Arapski gramatičari koriste razrađene modele gramatike zavisnosti i polaze od jasno oblikovane strukture zavisnosti koja nalaže da je samo jedan element nezavisan, da svi drugi zavise direktno o nekom elementu, da niti jedan element ne zavisi direktno od više od jednog elementa itd. U arapskoj teoriji zavisnosti kao temeljni pojmovi izdvajaju se regens ili upravni član (*al-‘āmil*) i dependens ili zavisni član (*al-ma‘mūl*). Regens je riječ koja ima sposobnost rekcije (*al-‘amal*), tj. sposobnost da djeluje na drugi element zahtijevajući da se taj zavisni element javi u određenom obliku. Zavisne se veze u arapskom jeziku primarno iskazuju određenom flektivnom formom zavisnih elemenata kao jedinim signalom

komplementacije. Ulogu primarnih ili jakih regensa u arapskom jeziku imaju glagoli, dok se imena i partikule smatraju sekundarnim ili slabim regensima.¹

Glagolski sistem arapskog jezika poznaje samo dvije osnovne glagolske forme, perfekt i imperfekt, koje su djelimično obilježene aspektualno, temporalno i modalno.² Međutim, specifična značenja glagola upotrijebljenih u perfektu ili imperfektu tek se u kontekstu mogu interpretirati. S druge strane, imensku rečenicu, tj. rečenicu sa imenskim predikatom, karakterizira odsustvo kopule. Takva rečenica je modalno i aspektualno neutralna. Realizirana predikacija u oba slučaja može se specificirati upotrebom „pomoćnih“ ili nepotpunih glagola u okviru glagolskog kompleksa ili složenog predikata.³

U ovom radu ćemo se baviti opisom i analizom sintaksičkih i semantičkih obilježja nepotpunih glagola u arapskom jeziku, njihovom klasifikacijom i njihovim statusom unutar složenog predikata. Ovu gramatičku kategoriju analizirat ćemo iz perspektive frazne strukture rečenice. Ovakva analiza je u arabističkoj literaturi na bosanskom jeziku u potpunosti izostala. Polazimo od hipoteze da su nepotpuni glagoli u arapskom jeziku dijelom gramatikalizirani i da su u tom procesu izgubili status upravnog člana, budući da se koriste kao vremenski, aspektualni i modalni specifikatori.

Nepotpuni glagoli u arapskoj gramatičkoj tradiciji

U okviru klasične arapske gramatičke misli gramatičari su nepotpune glagole ili glagole nepotpunog značenja (*al-af'āl al-nāqiša*) kategorizirali kao abrogatore regensa imenske rečenice (*nawāsiḥ al-'ibtidā'*).⁴ U ovu izra-

1 O različitim klasifikacijama regensa u arapskoj gramatičkoj tradiciji više vidjeti u: Faḥr al-Dīn Qabāwa, *Mušmila al-'āmil al-naḥwī wa nazariyya al-'iqtidā'*, Dimašq: Dār al-fikr, 2003, str. 71-73.

2 Izdvojiti ćemo samo ona najzastupljenija obilježja ove dvije glagolske forme. Perfekt aspektualno obično označava svršenu radnju, dok imperfekt označava uobičajenu radnju ili radnju koja se ponavlja. Perfekt u temporalnom smislu označava prošlu radnju, a imperfekt prezent ili futur. Perfekt modalno ukazuje na činjenicu, a imperfekt na ideju koja ne mora biti realizirana.

3 Glagolskim kompleksom nazivat ćemo frazu sastavljenu od pomoćnog i glavnog glagola, a složenim predikatom frazu sastavljenu od pomoćnog glagola i imenskog predikata u ekvativnoj rečenici, te glagolski kompleks.

4 Drugi termin, *nawāsiḥ al-'ibtidā'*, kojim se imenuju nepotpuni glagoli u arapskoj gramatičkoj tradiciji, proizlazi iz definicije imenske rečenice kojom se sve rečenice koje započinju imenom, tj. sve ekvativne rečenice te rečenice sa strukturom topik-komentar, smatraju imenskim. Nećemo se zadržavati na teorijskim opravdanjima i nedostacima ove definicije niti na problemima određivanja rečeničkih tipova u arapskom jeziku pošto nemaju značajnijeg utjecaja na opis i analizu nepotpunih glagola koje ćemo ponuditi u radu. Mi ćemo za imenske rečenice sa imenskim predikatom koristiti termin *ekvativna rečenica*, a rečenice sa komentarom u formi glagolske rečenice ćemo smatrati glagol-

zito sintaksički i semantički heterogenu kategoriju uključili su različite grupe glagola koje su klasificirali prema nekim zajedničkim sintaksičkim i semantičkim obilježjima. U prvu grupu spadaju glagol *kāna* i glagoli koji u sintaksičkoj upotrebi pripadaju istom tipu (*kāna wa 'aḥawātuhā*). To su *kāna* (biti), *zalla* (nastaviti), *bāta*, *'adhā*, *'aṣbaḥa*, *šāra* (postati), *laysa* za negaciju imenske rečenice. Ovoj grupi pripada i glagol *dāma* koji se kao nepotpuni glagol koristi u značenju *dok* (*god*), tj. u funkciji subordinatora vremenske rečenice, uz uslov da mu prethodi infinitivno-priložna partikula *mā* (*mā al-maṣdariyya al-zarfiyya*) ili vremenska partikula *mā* (*mā al-duyūma* ili *mā al-zamāniyya*), te glagoli koji se kao nepotpuni glagoli javljaju u negativnoj formi, *zāla*, *bariḥa*, *fati'a* i *infakka* u značenju priloga za vrijeme, *neprestano*, *još uvijek*, *stalno*, *neprekidno* i sl., što znači da impliciraju trajanje radnje. Ova grupa proširuje se nizom glagola koji se sintaksički ponašaju na isti način kakvi su *'āda*, *baqiya*, *rāḥa*, *labiṭa* i dr. U nepotpune glagole ubrajaju se i inhoativni glagoli (*'af'āl al-šurū'*), kao što su *'aḥaḍa*, *bada'a*, *šara'a* i niz drugih, glagoli nade (*'af'āl al-raḡā'*) kojima se izražava nada, očekivanje i mogućnost realiziranja radnje iskazane glavnim glagolom, u koje spadaju *asā*, *ḥarā* i *iḥlawlaqa*, te glagoli iminencije (*'af'āl al-muqāraba*) kojima se izražava radnja koja se nedavno ostvarila ili da je pred samim izvršenjem, u koje spadaju *kāda*, *'awšaka* i *karaba*.⁵ Treba istaći da su granice među navedenim grupama glagola propusne, te različiti glagoli uz određene sintaksičke uvjete prelaze iz grupe u grupu. Tako glagoli postojanja iz grupe *kāna wa 'aḥawātuhā* uz glagolsku dopunu ostvaruju značenje inhoativnih glagola (recimo *šāra*), glagoli koji služe da izraze durativnost glagolske radnje upotrebljavaju se kao glagoli iminencije (recimo *labiṭa*) itd.⁶

Velika većina ovih glagola⁷ mogu se javiti kao punoznačni ili samoznačni glagoli,⁸ ali se uglavnom koriste kao pomoćni glagoli u okviru složenih kon-

skim rečenicama. O distinkcijama između imenske i glagolske rečenice u okviru arapske gramatičke tradicije više vidjeti u: Aryeh Levin, "The Distinction between Nominal and Verbal Sentences According to the Arab Grammarians", *Zeitschrift für Arabische Linguistik*, br. 15, 1985, 118-127.

5 Vidjeti, naprimjer: 'Abbās Ḥasan, *al-Naḥw al-wāfi*, 1. vol, al-Qāhira: Dār al-ma'ārif, 1999, str. 543-591. i str. 614-629; Muḥammad Ḥ. Muḡālasa, *al-Naḥw al-šāfi*, Bayrūt: Mu'assasa al-risāla, 1997, str. 192-207. i str. 219-228; 'Abduḥ al-Rāḡihī, *al-Taṭbīq al-naḥwī*, s. I.: Dār al-ma'rifa al-ḡāmi'iyya, 1999, str. 111-138; Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, Sarajevo: Ljiljan, 1997, str. 550-557.

6 Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, str. 551.

7 Izuzimajući *laysa*, *zāla* i *fati'a*, koji se upotrebljavaju samo kao nepotpuni glagoli. Vidjeti: Muḥammad 'Īd, *al-Naḥw al-muṣaffā*, al-Qāhira: al-Maktaba al-šabāb, 1975, str. 251.

8 O njihovim punoznačnim homografima vidjeti u: Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, str. 550-557.

strukcija sa glagolskim ili imenskim predikatom. U tim slučajevima dolazi do djelimične desemantizacije ovih glagola, tako da se njihovo leksičko značenje gubi ili reducira.

Kada se javljaju u kombinaciji sa imenskim predikatom u formi imeničke ili pridjevske fraze, ova fraza je obilježena akuzativom, što se smatra signalom komplementacije. U glagolskom kompleksu mogu se javiti sa glagolom u indikativu prezenta, poneki i u konjunktivu nakon komplementizatora *'an*, a glagol *kāna*, koji ima najširu distribuciju, za dopunu može imati i oblik perfekta punoznačnog glagola uz aspektualnu partikulu *qad* kada učestvuje u tvorbi oblika pluskvamperfekta i futura II. U okviru arapske gramatičke tradicije i koherentne teorije zavisnosti jezičkih jedinica dependencijalna struktura je jasna, nepotpuni glagol uvijek je upravni element ili regens. Međutim, posebno zanimljiva činjenica jest da se nepotpunim glagolima u arapskoj gramatičkoj tradiciji ni u jednom slučaju ne odriče status regensa, iako im se oduzima sposobnost da mijenjaju tip rečenice u kojoj se javljaju, tj. rečenica u okviru koje se javljaju nepotpuni glagoli uvijek se smatra imenskom, bez obzira na to što se u inicijalnoj poziciji kao abrogator imenske rečenice javlja nepotpuni glagol.⁹ Ova činjenica nepotpunim glagolima na neki način oduzima status glagola, odnosno, ovi glagoli su glagoli samo po morfološkim obilježjima, dok u semantičkom smislu oni, kako kaže Beeston, “dodaju osnovnoj imenskoj rečenici predodžbu o vremenu i modalnosti koju imenske rečenice kao takve ne prenose”.¹⁰ Dakle, možemo reći da je arapska lingvistička tradicija uočila činjenicu da ovi glagoli samo modificiraju već realizirani predikativni odnos na vremenskom, aspektualnom i modalnom nivou.

Sintaksičko-semantička obilježja nepotpunih glagola u arapskom jeziku

U savremenim istraživanjima nepotpunih glagola oni se najčešće definiraju kao glagoli „koji za tvorbu predikata u rečenici uvijek ili u jednoj od svojih upotreba (valencija) zahtijevaju dopunu ili nekim drugim glagolom punog značenja ili neglagolskom riječju (najčešće imenicom ili pridjevom)“.¹¹ Ovakva definicija nepotpunih glagola, budući da se zasniva na teoriji valentnosti

9 Vidjeti: ‘Abduh al-Rāḡihī, *al-Taṭbīq al-naḥwī*, str. 111.

10 A. F. L. Beeston, *Written Arabic. An Approach to the Basic Structures*, Cambridge University Press, 1979, str. 63. Rečenom bismo mogli dodati i predodžbu o aspektu, te glagolsku rečenicu u skladu sa obilježjima glagolskih oblika imperfekta i perfekta o kojima smo govorili.

11 Vladimir Karabalić, „Sintaksa glagola nepotpunog značenja u hrvatskom i njemačkom jeziku na primjeru modalnih glagola“, *Suvremena lingvistika*, br. 72, 2011, str. 171. Napominjemo da imenski predikat u strukturi imenske rečenice u arapskom jeziku može imati i formu prijedložne fraze i priloga.

u okviru savremene gramatike zavisnosti, korespondira sa opisom nepotpunih glagola u savremenim gramatikama arapskog jezika. Dakako, zbog činjenice da su ovi glagoli suznačni, možemo prihvatiti kategoriziranje samoznačnog dijela predikata dopunom, ali samo u semantičkom smislu, ne i u sintaksičkom. Gramatike napisane na arapskom jeziku i neke na drugim jezicima uglavnom preuzimaju klasičnu klasifikaciju nepotpunih glagola i obrađuju ih kategorijalnim pojmovnim aparatom arapske tradicionalne gramatičke misli. Većina gramatika napisanih na engleskom jeziku obično sadrži opis sintaksičke upotrebe ograničenog broja glagola i njihovih specifičnih značenja u okviru grupe pomoćnih glagola ili dijelom preuzimaju klasičnu klasifikaciju i proširuju tradicionalno utvrđene grupe glagolima koji po svojim sintaksičko-semantičkim obilježjima i ponašanju njima pripadaju.¹²

Dakle, u savremenim gramatikama arapskog jezika nepotpuni glagoli se nazivaju i pomoćnim glagolima (*al-'af'āl al-musā'ida*).¹³ Obilježja pomoćnih glagola razlikuju se u različitim jezicima. U nekim jezicima pomoćni glagoli nose sve informacije koje se odnose na predikat, tj. obilježja roda, broja, lica, markere negacije i sl., dok su u nekim jezicima ova obilježja reducirana ili nedostaju.¹⁴ Među nepotpunim glagolima u arapskom jeziku ima onih koji nose sva morfološka obilježja glagola, onih kod kojih su ova obilježja reducirana (recimo, ne javljaju se u imperfektu ili u imperativu) i onih kod kojih ona nedostaju, zbog čega se nazivaju i defektivnim glagolima. Za pomoćne glagole se obično navodi da se razvijaju iz punoznačnih glagola, da mogu označavati vrijeme, aspekt i modalnost i mogu nositi dio izvornog leksičkog značenja,¹⁵ što se odnosi i na nepotpune glagole u arapskom jeziku. Nepotpune glagole, ukoliko se jave u ekvativnim rečenicama, tj. rečenicama sa imenskim predikatom, neki autori nazivaju i kopulativnim glagolima,¹⁶ budući da

12 Vidjeti, na primjer: El-Said Badawi, Michael G. Carter and Adrian Gully, *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, London and New York: Routledge, 2004; Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*, s. 1.: Librairie du Liban, s. a.; Vincente Cantarino, *Syntax of Modern Arabic Prose. The Expanded Sentence*, Vol. 3, Bloomington and London: Indiana University Press, 1975; Karin C. Ryding, *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*, Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

13 Vidjeti, naprimjer: Ibid.; Teufik Muftić, *Gramatika arapskoga jezika*, str. 550.

14 Melanie Seiss, „On the Difference between Auxiliaries, Serial Verbs and Light Verbs“, u: Miriam Butt and Tracy Holloway (ur.), *Proceedings of the LFG09 Conference*, CSLI Publications, str. 507.

15 Vidjeti: Ibid., str. 509.

16 Vidjeti, naprimjer: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, Vol 1., Kees Versteegh (ur.), Leiden and Boston: Brill, 2006, str. 217; Kristen E. Brustad, *The Syntax of Spoken Arabic. A Comparative Study of Moroccan, Egyptian, Syrian, and Kuwaiti Dialects*, Georgetown University Press, Washington D. C., 2000, str. 148; Martine Cuvalay, „Auxiliary Verbs in Arabic“, u: Elisabeth Engberg-Pedersen et al. (ur.), *Function and Expression in Functional Grammar*, Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 1994.

se ekvativna rečenica u arapskom jeziku odlikuje nultom kopulom. El-Said Badawi i drugi opravdano odbacuju ovaj termin, tvrdeći da ovi glagoli ne mogu imati „kopulativnu“ funkciju pošto je značenje kopule implicirano u strukturi ekvativne rečenice prije uključivanja ovih glagola.¹⁷

U savremenim gramatikama arapskog jezika uglavnom se izostavlja određivanje sintaksičke funkcije nepotpunih glagola u okviru frazne strukture rečenice.¹⁸ Tek se u istraživanjima utemeljenim na formalnom i funkcionalnom pristupu analizi frazne strukture rečenice dijelom razjašnjava problem sintaksičkog statusa ovih glagola i uočava njihova uloga specifikatora. Gramatičko značenje i sintaksički status i nepotpunih glagola iz perspektive frazne strukture analizirat ćemo na jednostavnim primjerima u kojima su upotrijebljeni glagoli predstavnici za neke od navedenih grupa.¹⁹

Upotreba glagola *kāna* kao pomoćnog glagola *par excellence* najčešće je predmet analize u okviru savremenih istraživanja. Složeni predikati sa glagolom *kāna* u strukturi katkada se smatraju jednom sintaksičkom jedinicom.²⁰ Kako smo naveli, ovaj glagol ima najširu distribuciju i javlja se u okviru složenog predikata sa imeničkom i pridjevskom frazom u akuzativu (1), prijedložnom i priloškom frazom na poziciji leksičkog dijela složenog predikata, kao što se javlja i u okviru glagolskog kompleksa sa glavnim glagolom u imperfektu (3) izražavajući habitualni aspekt u perfektu (2). U okviru ekvativne rečenice (1) glagol *kāna* vremenski i aspektualno specificira predikat. U drugom i trećem primjeru osnovnu rečenicu stavlja u prošlost, dok glavni glagol, odnosno leksički predikat, nosi aspektualnu vrijednost svršene (pluskvamperfekt), odnosno nesvršene radnje (trajno prošlo vrijeme). Četvrti primjer je upotrebe glagola *kāna* u okviru futura II, kada se javlja u imperfektu, dok glavni glagol ponovo ima aspektualnu vrijednost svršene radnje.

17 El-Said Badawi, Michael G. Carter and Adrian Gully, *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, str. 400.

18 Izuzetkom možemo smatrati gramatiku El-Saida Badawija i drugih u kojoj autori navode da su nepotpuni glagoli modifikatori ekvativne rečenice, te Vicentea Cantarina koji im u glagolskom kompleksu dodjeljuje funkciju adverbijalnih determinatora samoznačnih glagola. Vidjeti: El-Said Badawi, Michael G. Carter and Adrian Gully, *Modern Written Arabic. A Comprehensive Grammar*, str. 400; Vincente Cantarino, *Syntax of Modern Arabic Prose. The Expanded Sentence*, Vol. 3, str. 255.

19 Iako je rad teorijske naravi i ne temelji se na analizi korpusa, nekoliko primjera navodimo samo kao ilustraciju različitih gramatičkih značenja nepotpunih glagola. Primjere smo preuzeli iz gramatike Ron Buckley, *Modern Literary Arabic. A Reference Grammar*. U primjerima na arapskom jeziku podvući ćemo nepotpuni glagol, a u prijevodu primjera podvući ćemo dio sadržaja koji se odnosi na prijevod nepotpunog glagola, što je za neke od glagola jedan od mogućih načina prijevoda.

20 Martine Cuvalay, „Auxiliary Verbs in Arabic“, str. 269.

(1) كَانَ وَجْهَهُ حَزِينًا.

Lice mu je bilo tužno.

(2) كُنْتُ قَدْ هَيَّأْتُ نَفْسِي لَهَا.

Bio sam se pripremio za nju.

(3) كُنْتُ أَعُودُ مِنَ الْمَدْرَسَةِ وَقَتَ الْمَغْرِبِ.

Obično sam se vraćao iz škole u vrijeme zalaska.

(4) أَمَلُ أَلَّا يَكُونَ قَدْ غَادَرَ عُرْفَتَهُ.

Nadam se da neće već napustiti svoju sobu.

Glagol *kāna* izdvaja se iz grupe nepotpunih glagola prije svega po tome što se može smatrati jedinim glagolom koji je izgubio svoje leksičko značenje. On je, također, glagol najšire distribucije, a repertoar oblika predikata koji specificira je najveći. Isto tako, on je specifičan i po tome što se može kombinirati sa drugim nepotpunim glagolima. Drugi nepotpuni glagoli, za razliku od glagola *kāna*, dodaju određena značenja složenom predikatu u kojem se javljaju te moraju biti semantički kompatibilni sa leksičkim dijelom predikata.²¹

Glagol *laysa* defektivan je glagol budući da ima oblike perfekta aktiva, ali ne i oblike imperfekta i imperativa. Ovaj glagol se nerijetko kategorizira kao negativna partikula,²² budući da je nastao u tvorbenom procesu spajanja negativne partikule *lā* i riječi *'aysa*, koja je izvan jezičke upotrebe, ali je porijeklom imenica u značenju *postojanja*.²³ Služi negaciji ekvativne rečenice i referira uvijek na sadašnje vrijeme iako ima flektivne nastavke glagola u perfektu (5), ali se javlja i ispred imperfekta u funkciji negacije.

(5) لَيْسَ الْجَوَابُ مُهِمًا.

Odgovor nije važan.

Drugi nepotpuni glagoli iz grupe *kāna wa 'aḥawātuhā*, tj. glagoli postajanja, trajanja i prestajanja, članovi su manjih grupa glagola koji se sintaksički slično ponašaju i imaju približno ista značenja. Upotrebljavaju se, kako u perfektu tako i u imperfektu, da temporalno i modalno specificiraju predikat. U okviru složenog predikata javljaju se sa glagolima u indikativu prezenta ili sa imenskim predikatom ekvativne rečenice.

Niz glagola koji se koriste u značenju *postati* u ekvativnoj rečenici, u glagolskom kompleksu postaju fazni glagoli u značenju *početi* (6). Glagol *'āda* u afirmativnoj formi ostvaruje značenje *ponovo, opet* (7), a u negativ-

21 Ibid., str. 274.

22 *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, Vol. 1, str. 220.

23 W. Wright, *A Grammar of the Arabic Language*, 2 vols, Beirut: Libraire du Liban, 1974, str. 96.

noj formi *više ne*. Glagoli *zāla* (8), *bariḥa*, *fati'a* i *infakka* uvijek se koriste u negativnoj formi u značenju *još uvijek*, *stalno*, *neprestano*, *neprekidno* i u značenju sličnih modifikatora za označavanje durativnosti i trajanja glagolske radnje, te u značenju glagola trajanja *nastaviti*. Glagol *dāma* koristi se samo u perfektu uz infinitivnu partikulu *mā*, ali referira na sadašnje vrijeme i služi kao subordinator vremenske rečenice *dok god* (9). Glagol *zalla* upotrebljava se kao fazni glagol u značenju *nastaviti*, a u određenim kontekstima može se prevoditi i adverbijalnim modifikatorima za vrijeme *neprekidno*, *stalno* i sl. (10). Glagol *labiṭa* u afirmativnoj formi izražava durativnost, a u negativnoj, posebno upotrijebljen u perfektu, približava se funkciji koju imaju glagoli iminencije, jer ostvaruje značenje *uskoro*, *odmah* i sl. (11).

(6) صِرْتُ تَكْتُبُ وَتَقْرَأُ.

Počeo si pisati i čitati.

(7) عُدْتُ أَسْأَلُهُ.

Ponovo sam ga pitao.

(8) مَا زِلْتُ لَا أَفْهَمُ قَصْدَكَ.

Još uvijek ne razumijem na šta misliš.

(9) ... مَا دُمْتُ أَفَكِّرُ.

... dok god mogu razmišljati.

(10) يَطَّلُ يُحَاوِلُ الْوُصُولَ إِلَى تِلْكَ النَّجْمَةِ.

Neprekidno pokušava doći do te zvijezde.

(11) لَمْ تَلْبَثْ أَنْ وَصَلْتُ.

Uskoro je stigla.

U okviru glagolskog kompleksa javljaju se glagoli iminencije, glagoli vjerovatnoće ili nade te inhoativni glagoli. Sa faznim glagolima povezuje se vrijeme radnje i modalno određivanje. Imperfektivnost punoznačnog glagola je obavezna. Glagol *kāda* upotrijebljen u pozitivnoj formi ostvaruje značenje *umalo*, *gotovo da*, *samo što ne* (12), a u negativnoj formi značenje *jedva da*, *umalo da ne* i sl. Glagol vjerovatnoće *asā* upotrebljava se kao defektivan glagol u trećem licu muškog roda perfekta, iako referira na sadašnje ili buduće vrijeme. Ostvaruje značenje rečeničkih priloga *možda*, *moguće je* (13) i slične modalne funkcije. Inhoativni glagoli javljaju se u perfektu u kombinaciji sa glagolom u indikativu prezenta i imaju značenje *početi* (14).

(12) كِدْتُ أَنْ أُحْتَبِقَ.

Umalo sam se ugušio.

(13) عَسَى أَنْ يَحْمِلَهُ إِلَيْهَا الْعَيْبُ.

Možda će ga nešto nadnaravno odnijeti do nje.

(14) رُحْتُ أَصْرُخُ.

Počeo sam vrištati.

Glagolski kompleks u arapskom jeziku može biti sastavljen od dvaju ili više glagola. Svaki glagolski član glagolskog kompleksa može biti kodiran obilježjima za lice, rod i broj. Prvi glagol u takvoj strukturi mora pripadati grupi nepotpunih glagola. Složeni predikat u ekvativnoj rečenici može biti sastavljen od nepotpunog glagola i imenskog predikata, centralnog dijela rečenice, tj. leksičkog predikata koji može biti izražen pridjevskom, imeničkom, prijedložnom i priložnom frazom. Što se tiče redoslijeda elemenata u rečenici, nepotpuni glagoli se pomjeraju ka inicijalnoj poziciji u rečenici. U svakom slučaju prethode glavnom glagolu ili imenskom predikatu, iako je dozvoljena antepozicija subjekta, koji je zajednički dvama glagolima u glagolskom kompleksu, u odnosu na pomoćni glagol. Kao što smo vidjeli, glavni glagol u većini slučajeva je u imperfekatskoj formi asindetki povezan. Rjeđe se javlja imperfekatska forma glavnog glagola iza komplementizatora 'an, a još rjeđe perfekatska forma glavnog glagola (iza glagola *kāna* i *labīta*). Negacija može biti izražena kako na pomoćnom tako i na glavnom glagolu. Ovi glagoli pomoćni su glagoli, što se potvrđuje činjenicom da determiniraju vremensku sferu glavnog glagola i aspektualno i modalno ga modificiraju. U tom smislu, realiziraju sintaksičku funkciju specifikatora, budući da služe da preciziraju značenje upravnog elementa fraze u kojoj se javljaju, kako u sklopu složenog predikata tako i u glagolskom kompleksu.

Pomoćni glagol u okviru analitičke konstrukcije sa leksičkim dijelom predikata najčešće se smatra upravnim elementom, dok zavisni element nosi glavni dio leksičkog značenja. S obzirom na to da smo utvrdili da nepotpuni glagoli u arapskom jeziku imaju funkciju specifikatora unutar fraze u kojoj se javljaju, oni ne mogu biti upravni članovi složenog predikata. Ono što želimo istaći jeste da su nepotpuni glagoli u arapskom jeziku gramatikalizirani i da su u procesu gramatikalizacije izgubili status upravnog člana fraze, tj. da su pomoćni glagoli u procesu gramatikalizacije izgubili neka svoja glagolska obilježja i primarno dobili ulogu markera vremena, aspekta, modalnosti i sl., čime su postali zavisni članovi konstrukcije, budući da samo slobodne forme mogu biti upravni elementi u složenim strukturama.²⁴

Gramatikalizacija podrazumijeva postepeni jednosmjerni i spori proces promjene značenja nekog elementa od semantičkog prema gramatičkom zna-

24 Vidjeti: Christian Lehmann, *Thoughts on Grammaticalization*, Erfurt: Seminar für Sprachwissenschaft, 2002, str. 29-30.

čenju, tj. proces u kojem se jedna leksička kategorija razvija u funkcionalnu kategoriju.²⁵ Nepotpuni glagoli u arapskom jeziku prošli su prvu fazu gramatikalizacije, desemantizaciju, tj. djelimično ili potpuno pražnjenje leksičkog sadržaja.²⁶ Njih karakterizira i gubljenje nekih glagolskih karakteristika, kao što je sposobnost da tvore pasiv, imperativ, participe i sl. Možemo zaključiti da su nepotpuni glagoli izgubili status punoznačnih leksema i postali su riječi sa gramatičkim značenjem, markeri aspekta, modalnosti i vremena.²⁷ Iz svega navedenog proizlazi da u složenom predikatu nepotpuni glagoli ili pomoćni glagoli imaju sintaksičku funkciju specifikatora koji služe za modifikaciju glagolskog ili imenskog predikata, proširujući njegovo leksičko značenje, te se javljaju kao zavisni članovi fraze koju čine sa glavnim glagolom ili sa imenskim predikatom.

Zaključak

Nepotpuni glagoli su izrazito sintaksički i semantički heterogena kategorija glagola u koju su klasični i savremeni lingvisti uključili različite grupe glagola koje su manje ili više uspješno klasificirali prema nekim zajedničkim sintaksičkim i semantičkim obilježjima. Nepotpuni se glagoli u arapskom jeziku javljaju u složenim konstrukcijama u okviru glagolskog kompleksa sa samoznačnim glagolom ili u okviru ekvativne rečenice sa imenskim predikatom. Iako se većina ovih glagola mogu javiti kao punoznačni glagoli, najčešće se javljaju kao pomoćni glagoli da modificiraju već realizirani predikativni odnos na vremenskom, aspektualnom i modalnom nivou.

Nepotpuni glagoli u tim se slučajevima koriste kao dijelom gramatikalizirani glagoli koji su prošli prvu fazu gramatikalizacije, desemantizaciju, kada se njihovo osnovno leksičko značenje reducira ili gubi u korist gramatičkih značenja. Gramatičkim značenjima koja izražavaju nepotpuni glagoli oni proširuju značenje samoznačnog dijela predikata informacijama o vremenu, aspektu i modalnosti, te se prevode priložima vremena, modalnim rečeničkim priložima i aspektualnim markerima.

U glagolskom kompleksu u kojem se nepotpuni glagoli javljaju u kombinaciji sa glavnim glagolom i u složenom predikatu u kojem se javljaju sa

25 U dijalektima arapskog jezika pronalazimo slučajeve potpune gramatikalizacije nekih modalnih nepotpunih glagola koji se javljaju u formi afiksa. Vidjeti, naprimjer: Kristen E. Brustad, *The Syntax of Spoken Arabic. A Comparative Study of Moroccan, Egyptian, Syrian, and Kuwaiti Dialects*.

26 Vidjeti: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, Vol. 2, Kees Versteegh (ur.), Leiden and Boston: Brill, 2007, str. 194; Nadia Anghelescu, „Modalities and Grammaticalization in Arabic“, u: Yasir Suleiman (ur.), *Arabic Grammar and Linguistics*, London and New York: Routledge, 1999.

27 Nadia Anghelescu, „Modalities and Grammaticalization in Arabic“.

imenskim predikatom u okviru ekvativne rečenice, nepotpuni glagoli imaju sintaksičku funkciju specifikatora, te predstavljaju zavisne članove fraze.

The Syntactic Status of Incomplete Verbs in Standard Arabic

Summary

This paper deals with the description and analysis of syntactic and semantic features of incomplete verbs in Arabic, their classification and their syntactic status within a complex predicate. These verbs represent an extremely heterogeneous group of verbs consisting of individual groups of verbs interconnected according to their semantic features and syntactic usage. In the paper, incomplete or auxiliary verbs will be examined from the perspective of phrase structure building. The starting point is the hypothesis that incomplete verbs in Arabic are partly grammaticalized, that is they have passed the first phase of grammaticalization, i.e. desemantization, in which their basic lexical meaning has been reduced or completely lost in favour of grammatical meanings. As dependents within a complex predicate, they have the syntactic function of specifiers.

Keywords: incomplete verbs, complex predicate, grammaticalization, specifier

